

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

การดำเนินงานพัฒนาใด ๆ ก็ตาม จะสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด หรือไม่ ต้องอาศัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ “คน” ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้นถือว่าประสิทธิภาพของงาน อยู่ที่ประสิทธิภาพของคน ดังนั้นกระบวนการพัฒนาชุมชน จึงยึดกระบวนการปรับปรุงคุณภาพของคนให้มีความรู้ความสามารถและมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อที่จะต้องปฏิบัติงานเพื่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนของตน และประเทศชาติโดยส่วนรวม (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2526 : บทนำ)

รัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญของการพัฒนาคน จึงได้กำหนดนโยบายการพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดยเน้นให้คนเป็นศูนย์กลาง หรือจุดหมายหลักของการพัฒนา หมายความว่า การให้คนในสังคมได้รับการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ มีภูมิปัญญาความคิดที่จะเป็นผู้นำเน้นศักดิ์ศรีของความเป็นคน มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม ในการนี้ได้นำยุทธศาสตร์ที่จะเพิ่มศักยภาพของคนทุกกลุ่มเป้าหมายและการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในกระบวนการพัฒนา ส่งเสริมสถาบันครอบครัว และชุมชน ให้มีความเข้มแข็งและมีบทบาทอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : 2538 : 5-7)

จากแนวคิดของการพัฒนาชุมชนที่เน้นการพัฒนาประสิทธิภาพของคนจึงนับว่ามีความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาดังได้กล่าวข้างต้น ดังนั้นในการพัฒนาแต่ละระดับไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล ไปจนถึงระดับประเทศจึงต้องมีกลุ่มคนเป้าหมายที่จะต้องพัฒนาในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป สำหรับการพัฒนาชุมชนในระดับตำบล หมู่บ้าน มีกลุ่มคนเป้าหมาย

ที่สำคัญ ประกอบด้วย เด็กเล็ก กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี รวมทั้งกลุ่มอาชีพ และ อาสาสมัครด้านต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน ในแต่ละกลุ่มจะมีบุคคลที่เป็นแกนนำใน กิจกรรมเฉพาะ นอกจากจะมีกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำแต่ละด้านดังกล่าว จะมีบุคคลที่ ชาวบ้านให้การยอมรับนับถือในชุมชนอยู่อีกมาก เช่น ครู เจ้าอาวาส ผู้นำหมู่บ้าน กำนัน หมอแผนโบราณ ผู้นำทางพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น แกนนำหรือผู้นำต่าง ๆ ที่ กล่าวมาแล้วนี้เราเรียกรวมว่า "ผู้นำท้องถิ่น" ซึ่งจะมีอยู่ในทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ การ พัฒนาผู้นำท้องถิ่นให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาระดับหมู่บ้านจะส่งผลให้การพัฒนา ประเทศในภาพรวมเกิดผลดีบรรลุตามเป้าหมายของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้รวดเร็วขึ้น

ในปัจจุบันนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่า ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการ พัฒนาหมู่บ้านเพราะผู้นำท้องถิ่นจะเป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้านด้านต่าง ๆ ทำให้ หมู่บ้านได้รับการพัฒนาและเกิดความเจริญก้าวหน้าด้วยดี ผู้นำท้องถิ่นที่อยู่ในหมู่บ้าน จะมีทั้งผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ และไม่ได้มีการแต่งตั้งเป็น ทางการ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคนในหมู่บ้านจะให้การยอมรับนับถือ และเป็นบุคคลที่มีความ พร้อมจะเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนา เท่าที่ผ่านมานหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น คือ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยได้จัดโครงการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นใน พื้นที่ต่าง ๆ แต่การดำเนินงานไม่ได้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงทุกตำบลและหมู่บ้าน โครงการนี้จึงยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความชำนาญในการเป็นผู้นำ และไม่คอยสนใจที่จะปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ ของตน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำงานรวมกลุ่ม นอกจากนี้ผู้นำเหล่านี้ยังมี พื้นฐานและภูมิหลังที่แตกต่างกัน บางคนก็พร้อมที่จะเป็นผู้นำในขณะที่บางคนต้องได้ รับการฝึกอบรมอีกมาก เหล่านี้ คือ ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความสามารถของผู้นำ ในหมู่บ้าน เพื่อว่าเขาเหล่านั้นจะได้กลายเป็นทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพของท้องถิ่น นั้น ๆ ต่อไป

ตำบลเมืองใหม่ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ก็เป็นตำบลที่ ผู้นำท้องถิ่นยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และขาดความเข้มแข็งที่จะ

เป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้การพัฒนาหมู่บ้านในภาพรวมของตำบลไม่ประสบผลดีเท่าที่ควร ในฐานะที่ผู้วิจัยมีส่วนรับผิดชอบการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของตำบลนี้จึงเห็นสมควรศึกษาหารูปแบบที่จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้นำท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชุมชนของตำบลนี้เกิดความก้าวหน้ายิ่งขึ้น

1.2 ความสำคัญของปัญหา

โดยเหตุที่ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การที่หมู่บ้านจะได้มีการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับศักยภาพ หรือความเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่นในหมู่บ้านนั้น ๆ เป็นประการสำคัญ ถ้าผู้นำท้องถิ่นขาดความเข้มแข็งและไม่มีประสิทธิภาพที่จะเป็นผู้นำในการพัฒนาโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในการพัฒนาหมู่บ้านจะไม่เกิดความเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่พึงประสงค์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน การแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชนจะไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควร ทำให้ชุมชนเกิดความล้าหลัง ประชาชนไม่สามารถปรับตัวทันกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบันได้

ดังนั้น การหาแนวทางเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นมีความเข้มแข็งตลอดทั้งเกิดความกระตือรือร้น มีความสนใจ ในงานพัฒนาและรู้จักบทบาท หน้าที่ของตนเอง จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเพื่อหารูปแบบ และแนวทางสร้างความเข้มแข็งให้ผู้นำท้องถิ่นของตำบลเมืองใหม่ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อให้สามารถเป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้าน ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว และเพื่อที่จะได้รูปแบบที่เหมาะสมนำไปปรับใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

1.3 สาเหตุของปัญหา

การที่ผู้นำท้องถิ่นยังขาดความเข้มแข็งในการพัฒนาหมู่บ้านมีสาเหตุหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาและการปฏิบัติงานของผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่ศึกษา โดยวิธีการสอบถาม สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตการ

ปฏิบัติงานของผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในหมู่บ้านเขตพื้นที่ตำบลเมืองใหม่ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งอาจจำแนกสาเหตุที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. สาเหตุจากผู้นำท้องถิ่น ได้แก่

- ผู้นำท้องถิ่นขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง
- ขาดความร่วมมือ ระหว่างผู้นำท้องถิ่นด้วยกันในงานพัฒนา
- ผู้นำท้องถิ่นขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานพัฒนา
- ผู้นำท้องถิ่นขาดระบบการบริหารการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
- ผู้นำท้องถิ่นมีคุณลักษณะไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน

2. สาเหตุเกี่ยวกับประชาชนในชุมชน ได้แก่

- ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาหมู่บ้าน
- ประชาชนขาดการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน
- ประชาชนขาดความสามัคคีในการพัฒนาหมู่บ้าน
- ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน
- ประชาชนขาดความเชื่อถือศรัทธาในผู้นำท้องถิ่น

3. สาเหตุเกี่ยวกับครอบครัว ได้แก่

- ผู้นำท้องถิ่นมีภารกิจในครอบครัวของตนมากไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน
- ผู้นำท้องถิ่นไม่ได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงานจากสมาชิกในครอบครัว
- ผู้นำท้องถิ่นขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครอบครัว

4. สาเหตุเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐ ได้แก่

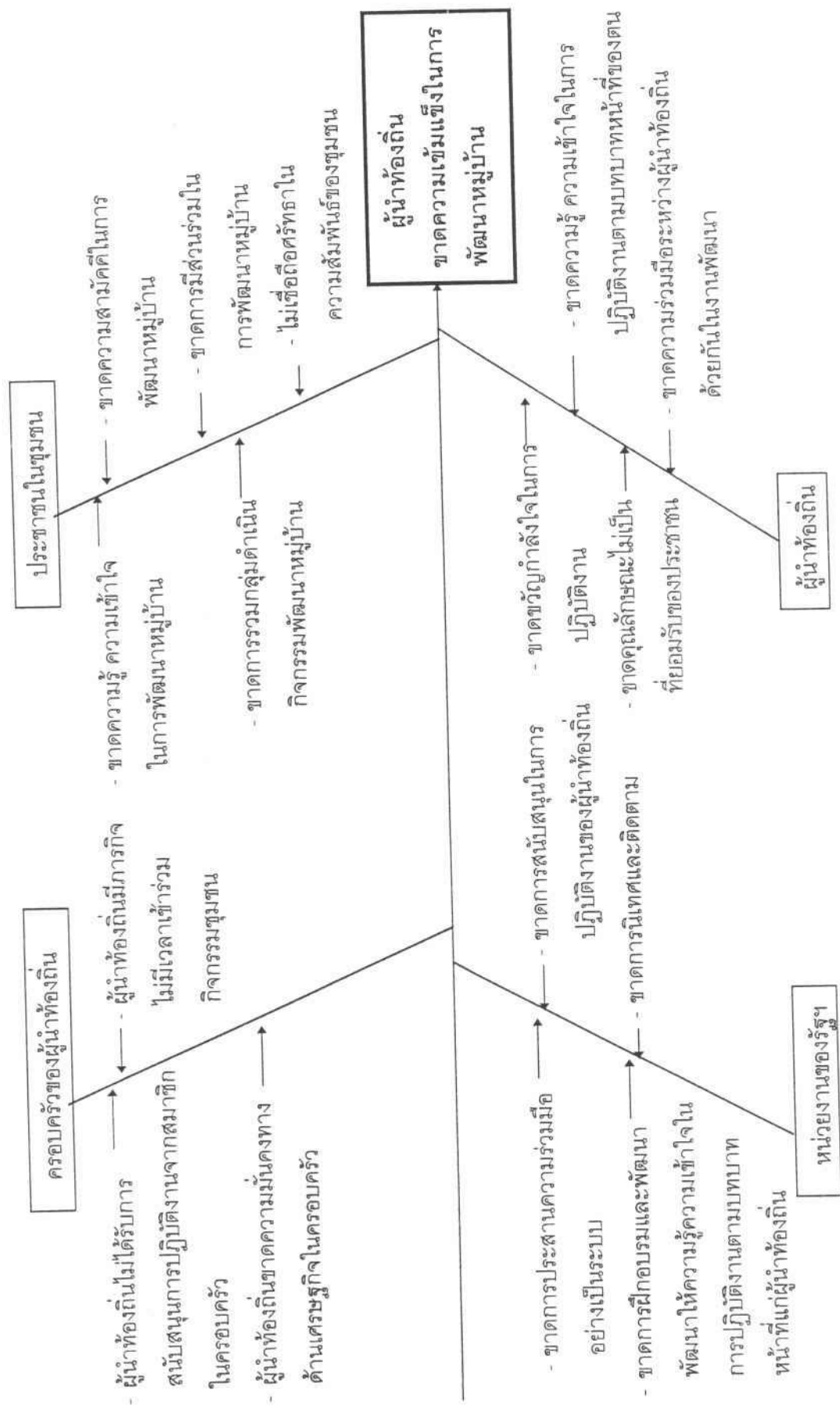
- ขาดความร่วมมือประสานงานกันอย่างเป็นระบบระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ขาดการพัฒนาฝีมืออบรมและพัฒนาให้ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่
การปฏิบัติงานแก่ผู้นำท้องถิ่น

- ขาดการสนับสนุนในการปฏิบัติงานของผู้นำท้องถิ่น

- ขาดการนิเทศและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

รายละเอียดของสาเหตุของปัญหาที่ทำให้ผู้นำท้องถิ่น ขาดความเข้มแข็งในการ
พัฒนาหมู่บ้าน ปรากฏในแผนภูมิแก่งปลาแสดงในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงปัญหาและสาเหตุที่ผู้นำท้องถิ่นขาดความเข้มแข็งในการพัฒนาหมู่บ้าน

1.4 จุดหมายที่ต้องการบรรลุ

เพื่อต้องการให้ผู้นำท้องถิ่น มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสามารถเป็นแกนนำที่มีความเข้มแข็งในการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้า และเกิดประโยชน์แก่ประชาชนในหมู่บ้านต่อไป

1.5 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ของผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่ตำบลเมืองใหม่ อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อหาแนวทาง และทดสอบแนวทางการเพิ่มความเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาหมู่บ้าน

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการกับกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในเขตตำบลเมืองใหม่ อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 8 หมู่บ้าน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ จึงทำให้ทราบแนวทางการเพิ่มความเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาหมู่บ้านที่เหมาะสม สามารถนำไปปรับใช้ในการเพิ่มความเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น ได้โดยทั่วไป

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้นำด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ทั้งนี้ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งชาวบ้านให้การยอมรับเชื่อถือศรัทธา และปฏิบัติตามคำแนะนำในการพัฒนาด้านต่าง ๆ การศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คณะกรรมการหมู่บ้าน

(กม.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) รวมทั้งผู้นำอื่นที่ชาวบ้านให้การยอมรับเลื่อมใส ศรัทธา ที่สามารถเป็นแกนนำในการพัฒนาได้ในหมู่บ้านพื้นที่เขตการวิจัย

การเพิ่มความเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น หมายถึง การทำให้ผู้นำท้องถิ่นมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ของตนเอง เพื่อเป็นแกนนำในการบริหาร การพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความเจริญก้าวหน้า ในครั้งนี้ได้จัดกิจกรรมแทรกแซงโดยการประชุม การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การปฏิบัติงานตามภารกิจ และการติดตามประเมินผลงาน

การพัฒนาหมู่บ้าน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้าน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น